

הוא ירושלים כלא נבנית, כיון שחסרה שם ^{המקדש} מלוכה, והדבר מפורש בהא דחגיגה ט"ז ב' ד' אמר רבי יהודה בן טבאי אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם וכו' אמר לו שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא שפכת דם נקי" וכו', וכתבו תוס' שם [בד"ה אראה בנחמה]: "כלומר לא יוכל לראות בנחמות ציון אם לא עשה זה", וכתב על התוס' הזה בח"א מהרש"א: "גם שהי' בית המקדש שני קיים בזמן יהודה בן טבאי, אמר אראה בנחמות ציון של חורבן בית ראשון, דגאולה שני בבית שני לא הוה גאולה גמורה, שהרי לא חזר להם מלכות בית דוד, וכמה דברים שחסרו בבית שני כדאיתא ביומא", עד כאן לשון המהרש"א, ואם כן מבואר להדיא שבבית שני לא הי' מצב של נחמת ציון וירושלים, כיון שחסרה מלכות בית דוד, והיינו ממש כלשון הרמב"ם הנ"ל: "שאין נחמה גמורה אלא בחזרת מלכות בית דוד", ואדרבא מכאן עוד סייעתא גדולה לכל הענין הנפלא שביארו מרן הגרי"ז זיע"א בטוטו"ד.

ודבריו הקדושים של החת"ס זיע"א הרי הם כדברי המהרש"א הנ"ל דחגיגה ט"ז ע"ב, שאפילו בביהמ"ק השני אין שם נחמה גמורה, וגם אז התפללו על צמיחת קרן דוד.

ואין זה נוגע כלל לענין קדושת ירושלים. ובכל דבריו של מרן הגרי"ז זצוק"ל לא נזכר כלל ענין קדושת ירושלים, אשר על זה כתב הרמב"ם בפ"ו מבית הבחירה הי"ד — הט"ז ש"נתקדשה בקדושה ראשונה שקידשה שלמה, שהוא קידש העזרה וירושלים לשעתן וקידשן לעתיד לבוא, שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה", ונתקדש המקום לעד ולעולמי עולמים להקרבת קרבנות ואכילת קדשי קדשים במקום העזרה, ואכילת קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים, אע"פ שאין שם חומות, ודין זה של קדושת ירושלים איננו תלוי במלכות בית דוד, ולא נזכר בכל אריכות דברי מרן הגרי"ז זיע"א בהאי ענינא אפי' פעם אחת הלשון קדושת ירושלים, דהיא קדושה מכח קידוש שלמה לעולמי עד לכל דיני' וכנ"ל, וכל דברי מרן הגרי"ז זיע"א הם רק על "העמדת ירושלים" ו"תנאי ירושלים" ו"בנין ירושלים" ו"נחמה גמורה" [כל זה לשונות מרן זצוק"ל שם], שזה הוא דלא הוי גמור אלא בחזרת מלכות בית דוד לתוכה, ואתי שפיר היטב שבבית שני שבאמת לא היתה חזרת מלכות בית דוד — לא היתה נחמת ירושלים גמורה, והתפללו בביהמ"ק עצמו על בנין ירושלים ע"י הצמחת קרן דוד

ועיין בשו"ת חת"ס ח"ו סי' פ"ד וזה לשונו הזהב: "ואח"כ כשנבנה בהמ"ק בית שני והקריבו קרבנות — הרי מבואר במס' תמיד ויומא ופ"ק דברכות שגם כהנים בעבודתם התפללו י"ח וברכו ברכות יוצר אור ואהבה רבה כמונו, ולא עוד אלא שהתפללו על צמיחת קרן דהמע"ה ואף על פי שהי' להם מלכות בית חשמונאי והורדוס כדמשמע ביומא נ"ג ע"ב ולא יעדי עביד שולטן מדבית יהודה... ואם יאמר האומר שעכ"פ להתפלל על צמיחת קרן דוד והחזרת עבודה — בטל הטעם, שכבר יושבים הם שלמים ושקטים במלכי האומות יר"ה — כבר כתבתי לעיל שאפילו בימי מלכות בית שני התפללו על שלטון דבית יהודה, כי אז נזכה כלנו לחזות בנועם ה', ולא לאכול מפרי' ולשבוע מטובה

1234567

1234567

בתוכה, והיו משתמשים בלשון „אראה בנחמת ציון וירושלים“, כדברי התוס' והמהרש"א דחגיגה ט"ז ב' הנ"ל, והן הן הדברים שכתב מרן זיע"א, והדברים מאירים ושמחים, ואין כאן שום צ"ע, לא באמת, ולא לכאורה. ויה"ר שנוכה ב"ב לראות בנחמת ציון הגמורה בחזרת מלכות בית דוד לתוכה ובבנין ירושלים ובית המקדש.

גם ראיתי שם שכותב כת"ר: „ולכן אף שמישח צדקנו יתגלה קודם, לא נמשח אותו אלא כשיבנה ירושלים ובית קדשנו“, ע"כ דבריו, ומבלי להיכנס לעצם הענין בכל הקטע שם שמדבר כדברי נביאות, בזמן שהרמב"ם כותב בהל' מלכים פי"ב שכל אלו הדברים לא נדע אותם עד שיהיו, אבל מה שכותב על משיחת מלך המשיח — מילתא דפשיטא לי' למר [שמלך המשיח צריך משיחה] מספקא לי' טובא להמנ"ח זיע"א בסוף מצוה ק"ז: „ולכאורה נראה דמלך המשיח שמקוים אנו שיגלה ב"ב, כיון דיהי' מזרע שלמה דור אחר דור, אם כן המלכות ירושה לו מעת שפסקה מלכות וא"צ משיחה אע"פ שפסקה המלכות בעוה"ר כמה דורות, מ"מ אין זה מפסקת הירושה, אך אם נאמר דהבא מכח שצריך משיחה הוא ג"כ צריך משיחה, אם כן תיכף שמרדו ישראל ברחבעם ולא קבלו עליהם המלכות, אם כן אם היו אפילו רחבעם וזרעו מלכים היו צריכים משיחה למלוכה על כל ישראל כמש"ל, אם כן גם מלך המשיח מזרעו יהי' צריך משיחה, אף ששלום ואמת יהי' בימיו לכל ישראל ובקשו את ד' אלוקיהם ואת דוד מלכם, כאשר מובטחים אנחנו ע"י הנביאים, בב"א יבא יורה לנו, עכ"ל המנ"ח, הרי דמספקא לי' ז"ל הא מילתא אם מלך המשיח צריך משיחה. ולא תימא דפשטה כאן כאידך גיסא דצריך משיחה, דיעויין במצוה תצ"ז שכתב המנ"ח: „ועיין לעיל בפרשת

תשא במצוה של שמן המשחה שכתבתי אם יהיה המלך המשיח צריך משיחה, כיון שנתבטל בעוה"ר כמה שנים למלכות, או אפשר מ"מ דינו כמלך בן מלך וא"צ משיחה ע"ש, עכ"ל המנ"ח, הרי דנשאר בספק בזה עד כי יבא יורה צדק לנו בב"א.

[וכאן במצוה תצ"ז לא הזכיר הצד שכתב במצוה ק"ז שניטלה מרחבעם המלכות על עשרת השבטים, וצ"ב בזה. ולכאור' הלא ירמי' החזיר ויאשי' מלך עליהם, וראיתי בס' אחד שכתב די"ל דמפני זה נמשח יאשיהו, כמבואר בתרגום איכה בפסוק „רוח אפנו משיח ה'", כיון שמלכות עשרת השבטים לא ירש מאבותיו, ודפח"ח, וא"כ מאז כבר כל י"ב השבטים תחת מלכות יהודה, ויירש זאת מלך המשיח, וצ"ב בזה].

גם מה שכותב כת"ר: „אבל ירושלים גופא היא בקדושתה, אף שאין שם מלך, הואיל והיא בנוי' ויש בית המקדש“ — ז"א, וזה נגד הרמב"ם הנ"ל בהל' בית הבחירה פ"ו הי"ד — הט"ז שכתב שיירושלים היא בקדושתה אע"פ שהיא חריבה ואין שם בית המקדש: „לפיכך מקריבין הקרבנות כולן אף על פי שאין שם בית בנוי, ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה אע"פ שהיא חריבה ואינה מוקפת במחיצה, ואוכלין קדשים קלים ומע"ש בכל ירושלים אע"פ שאין שם חומות, שהקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא וכו', לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר והשימותי את מקדשיכם, ואמרו חכמים אף על פי ששוממין בקדושתן הן עומדים“. ואיך זה כותב כת"ר ש„ירושלים גופא היא בקדושתה, אף שאין שם מלך, הואיל והיא בנוי' ויש בית המקדש“? וזה אינו נכון, וצריך לתקן שם בספר ולכתוב: „אף על פי שאינה בנוי'. ואף

על פי שאין שם בית המקדש". המקום יראנו מהרה בבנינו וישמחנו בתיקונו אכ"ר.

והנני דושתה"ר ביקרא דאורייתא משה מרדכי הלוי שולזינגר

* * *

הנה בשבת קדש פ' בשלח תשמ"ה ראיתי דבר חידוש [לי העני בדעת] במכילתא פ' בשלח בפרשת השירה ש"מזמור שיר חנוכת הבית לדוד" אמרו שלמה. ו"לדוד" לא קאי על ה"מזמור", אלא על "הבית", שהוא "בית של דוד", שמפני שמסר נפשו עליו נקרא על שמו, כמבואר שם באריכות במכילתא.

שלמה... אמאי לא חשיב לי' הא כתיב (תהלים ע"ב) לשלמה אלקים משפטיך וגו', וי"ל דדוד אמרו והתפלל על שלמה... והא דכתיב נמי שיר המעלות לשלמה, דוד כמו כן אמרו, דכל חמש עשרה מעלות דוד אמרן.

הרי שלגירסת הברייתא דילן [דלא גרסיןן שלמה] מפרשים התוס' שגם המזמורים שנכתב בהם בפירוש "לשלמה" [לשלמה אלקים משפטיך למלך תן] וגו', ו"שיר המעלות לשלמה" שבאמת דוד אמרן, והתפלל על שלמה, וכל שכן ש"מזמור שיר חנוכת הבית לדוד" שדוד אמרו.

אמנם התנא דמכילתא י"ל דסובר כהגירסא דברייתא דב"ב י"ד ב' "ועל ידי שלמה", וממילא סבר דשלמה אמרן ל"לשלמה אלקים משפטיך" וגו' ול"שיר המעלות לשלמה", וה"ה ל"מזמור שיר חנוכת הבית לדוד", ששלמה אמרו, לשיטת המכילתא.

אבל שיטת הברייתא דב"ב הנ"ל לגירסא דילן דשלמה לא אמר שום מזמור בתהלים, וא"ש היטב.

ובח"א מהרש"א שם ציין לרש"י ריש ספר תהלים: "בעשרה לשונות של זמר נאמר ספר זה... כנגד עשרה בני אדם שאמרוהו: אדם, מלכי צדק, אברהם, משה, דוד, שלמה, אסף, ושלשת בני קרח", הרי דאזיל רש"י בהשיטה שגם שלמה אמר מזמורים בתהלים [ולשון רש"י זה שבריש תהלים לקוח ממדרש שוחר טוב תהלים א', עייש"ה].

והנה ידועים הדברים המתוקים מדבש ונופת צופים שב"חדושי מרן רי"ז הלוי" על התורה שמבאר שם את כל ענין ה"מזמור שיר חנוכת הבית לדוד", שדוד אמרו על שהקימו ה', והי' יכול למסור לשלמה את מגילת בית המקדש בעמידה, יעוי"ש, והנה כאן במכילתא מבואר ששלמה [ולא דוד] אמר מזמור זה?

ולכאורה דוחק לומר ששלמה חיבר את המזמור הזה בסגנון כזה כאילו דוד אומר ומשבח להקב"ה "כי דליתני" וגו', וצ"ת בזה.

והשיב על זה ג"א שליט"א: דהלא בברייתא דב"ב י"ד ב' אמרו: "דוד כתב ספר תהלים ע"י עשרה זקנים ע"י אדם הראשון וע"י מלכי צדק וע"י אברהם וע"י משה וע"י הימן וע"י ידותן וע"י אסף וע"י שלשה בני קרח", ולא הזכירו כאן שלמה, ואם כן להברייתא הזו לא אמר שלמה שום מזמור בתהלים, וא"כ "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד" דוד אמרו, וא"ש.

ובתוס' שם ב"ב ט"ו א' [ד"ה ועל ידי שלמה ועל ידי בני קרח]: "לפי הספרים דגרסי שלמה... ולספרים דלא גרסי

ואולי הוא נכון בס"ד. ואם נכון הוא — כי אז הוא כפתור ופרח בעזהש"ת.

[יום ד' שמיני כ"ג ניסן ח' למב"י תשמ"ז]

ושלחתי את הדברים לכבוד דודי הגאון רבי מנחם מנדל צ'צ'יק שליט"א וזאת אשר השיב לי:

מה שנראה לכאורה בפשוטו, דהנה עינתי במכילתא, ושם איתא: „עשר שירות הן, הראשונה שנאמרה במצרים... הרביעית שאמר משה שנאמר ויהי ככלות משה לדבר, החמשיית שאמר יהושע שנאמר אז ידבר יהושע... השמינית שאמר שלמה שנאמר מזמור שיר חנוכת הבית לדוד...”.

והנה יפלא, דאכן בכל השירות, נכתב במפורש, דברים בשם אומרים, משה, יהושע, ואילו לגבי שלמה, הנה חזרתי על כל המזמור ולא ראיתי רמז לשלמה, ע"כ נראה שצריך לומר, דאין המכילתא מונה כאן „מחברי” שירה, אלא „אומרי” שירה, וזה היה ידוע לחז"ל הק' ששלמה אמר שירה בזמן חנוכת הבית, ומה שאמר, זהו פרק ל' בתהילים, וגם זה היה ידוע לחז"ל — אל תקרי מזמור שיר חנוכת הבית — לדוד, אלא חנוכת הבית לדוד, ומי „חבר” מזמור זה — דהמע"ה זיע"א.

דודך ידיך רצוף אהבה
מנחם מנדל צ'צ'יק

והדברים נפלאים.

ועכ"פ האמור ב„חדושי מרן רי"ז הלוי” הנ"ל אזיל בהשיטה שדוד אמרו ל„מזמור שיר חנוכת הבית לדוד”.

ועפ"י הדברים הניתנין למעלה עמדי בעזהש"ת בהא דבברכות ז' ב' וב"ב י"ד ב' אמרו: „למה נקרא שמה רות? — שיצא ממנה דוד שרווהו להקב"ה בשירות ותשבחות”. וכן הוא בסוף מדרש משלי: „לפיכך זכתה ויצא ממנה דוד שרוה להקב"ה בשירות ותשבחות”.

ואילו בילקוט שמעוני סוף משלי אמרו: „רכות בנות עשו חיל — זו רות שנתקרבה תחת כנפי השכינה וזכתה ויצא ממנה דוד ושלמה שרוו להקב"ה בשירות וכתושבחות”.

והשינוי הזה לכאורה אומר דרשוני וחיו.

ואולי א"ש היטב עפ"י הנ"ל, ותלוי בשתי הגירסאות ובשתי השיטות הנ"ל.

דלהגירסא ולהשיטה דשלמה לא אמר מזמורים בתהלים, אמרו רק שיצא ממנה דוד שריווהו להקב"ה [ואע"פ שאמר שלמה שיר השירים, וכתיב במ"א ה' „ויהי שירו חמשה ואלף”? — אולי מדברים כאן רק משירות ותשבחות שבתהלים], וזוהי שיטת הש"ס דילן דברכות ז' ב' וב"ב י"ד ב' הנ"ל והמדרש סוף משלי הנ"ל.

ואילו הילקוט שמעוני סוף משלי הנ"ל י"ל דאזיל כהגירסא והשיטה שגם שלמה אמר מזמורים בתהלים, ולכן אמרו שיצאו ממנה דוד ושלמה, שגם שלמה אמר שירות ותשבחות שבתהלים, וכמש"כ התוס' הנ"ל דב"ב ט"ו א'.

הוצאת החכמה

אמנם הגאון מאור הגולה הנצי"ב זיע"א בפירושו „ברכת הנצי"ב" על המכילתא שם מפרש בכוונת המכילתא דילן ששלמה הוא שחיבר מזמור זה, וזה לשון קדשו שם: —

„השמינית שאמר שלמה שנאמר מזמור שיר חנוכת הבית לדוד, — זה אחד מחמשה שירים שכתוב בס' מלכים א' ה' „ויהי שירו חמשה ואלף“, ופירושו שעשה חמשה שירים נפרדים ברוה"ק, ארבעה בס' תהלים, היינו מזמור שיר חנוכת וגו', ותני במכילתא כאן דשלמה אמרו, וסי' ע"ב לשלמה א' משפטיך וגו', ושיר המעלות לשלמה, ומזמור שיר ליום השבת דמרומו בר"ת שלמה, ואע"ג שהוא מי"א מזמורים של משה רבנו נילקוט שמעוני* „ובזוה"ק פ' תרומה דף קל"ח איתא דאדם הראשון אמרו, וע"כ משה רבנו הוסיף בו דבר, וה"נ שלמה הוסיף בו, כמו מקרא שתולים בבית ה' וגו', ובימי משה לא ה' בית, אלא אהל. והחמישי הוא ה' אמר לשכון בערפל במלכים א' ח' ובדה"י ב' ו', או מזמור לה' הארץ ומלואה שאמרו במס' שבת דף ל' א' שאמר שלמה שאו שערים וגו'. זהו פי' „חמשה“. „ואלף“ — היינו ספר שלם והוא שיר, והיינו שיר השירים. והכי פי' רבנו בחיי הא דכתיב „שלשת אלפים משל“ היינו שלשה ספרים.

ובן דודי הרה"ג ר' שמואל צ'צ'יק שליט"א הראה לי שככל הדברים הללו וככל

החזיון הזה כתב רבנו הנצי"ב זצוק"ל זיע"א גם בפירושו „רנה של תורה“ על שיר השירים [א' א'].

והנה דודי הגרממ"צ שליט"א בדבריו לעיל רוצה לומר שאפילו להשיטה שגם שלמה אמר מזמורים בתהלים נדהיינו אלו שמפורש בהם שם שלמה: „לשלמה אלקים משפטיך למלך תן“, ו„שיר המעלות לשלמה“, שהזכירו התוס' הנ"ל דב"ב ט"ו א', אבל מ"מ „מזמור שיר חנוכת הבית לדוד“ י"ל שגם לשיטה זו דוד הוא שחברו, ואין רא' שהמכילתא סוברת ששלמה חברו, ש"ל בכוונת המכילתא רק זאת ששלמה אמרו, אבל באמת דוד חברו.

אמנם הגאון הנצי"ב זצוק"ל מפרש בדעת המכילתא ששלמה חברו, אבל אולי גם הוא ז"ל יסכים להאמור לעיל די"ל דכל זה הוא להגירסא בברייתא דב"ב י"ד ב' „ועל ידי שלמה“, אבל לספרים דלא גרסי שלמה [כמו שביארו התוס' הנ"ל], לא חיבר שלמה מזמורים בתהלים, ולשיטה זו יתפרש „ויהי שירו חמשה ואלף“ כהמפרשים שם על הפסוק, עיי"ש, וא"כ לפי"ז „מזמור שיר חנוכת הבית לדוד“ באמת דוד חברו, וכדביאר מרן הגרי"ז זצוק"ל זיע"א.

* עיין ב"ב י"ד ב': „דוד כתב ספר תהלים ע"י עשרה זקנים... וע"י משה...“. וברש"י: „תפלה למשה (תהלים צ) וכל אחד עשר מזמורים כסדרן“. ועיין סנהדרין קי"א ב': „שמעי' לההוא ינוקא דאמר (תהלים צג) עדותיך נאמנו מאד... וסמך ל' (תהלים צ) תפלה למשה...“, וברש"י: „...ועלי' אמר משה עדותיך נאמנו מאד... ופסוק זה מרע"ה אמרו דכתיב לעיל מיני' תפלה למשה איש האלקים וגו'... וכ"ה במדרש „שומר טוב“ על תהלים צ': „ואחד עשר מזמורים אמר משה כנגד אחד עשר שבטים“. וכ"ה ברש"י תהלים צ' א'. וכ"ה ברש"י שבועות ט"ו ב'.

וברש"י שם: „ואבחר בירושלם — מוסב על לא בחרתי בעיר. ואבחר בדוד — מוסב על ולא בחרתי באיש”.

והדברים נפלאים בעזהשי"ת. ועיין והתבונן בזה.

[עש"ק בחקותי כ"ו אייר מ"א למב"י תשנ"א]

והנה הובאו לעיל דברים נחמדים מספר אחד שעמד בדברי התרגום איכה ד' כ' על הפסוק „רוח אפינו משיח ה' וגו', וזה לשון התרגום שם: „מלכא יאשיהו דהוה חביב לנא כנשמת רוח חיין דבאפנא והוה מתרבי במשח רבותא דה'”, ושאל הספר הנ"ל: הלא קיי"ל דאין מושחין מלך בן מלך, ואם כן למה זה נמשח יאשיהו המלך, שהי' מלך בן מלך? ותירץ בחכמה ובעצה נפלאה עפ"י המבואר במגילה י"ד ב' וערכין ל"ג א' שירמיהו הנביא החזירן לעשרת השבטים ויאשיהו מלך עליהם, והאי מלוכה על עשרת השבטים לא ירש יאשיהו המלך מאביו, שמאז שנחלקה מלכות ישראל מעל מלכות יהודה בימי רחבעם, עפ"י אחי' השילוני בדבר ה', היתה מלכות יהודה רק על יהודה ובנימין, וכאשר הומלך יאשיהו על עשרת השבטים — הלא על זה לא הי' בגדר מלך בן מלך, ולכן משחוהו בשמן המשחה, עד כאן התירוץ הנפלא של הספר הנ"ל.

ובספר „פנינים ואגרות משמר הלוי” חלק ב' עמ' קל"ט הובא שלפ"ז שאלו הלומדים שי' בהברייתא דכריתות ה' ב' „ואין מושחין מלך בן מלך, ואם תאמר מפני מה משחו את שלמה? — מפני מחלוקת אדוני, ואת יהואש? — מפני עתלי, ואת יהואחז? — מפני יהויקים אחיו שהי' גדול ממנו שתי

והנה כתב מרן הגרי"ז זצוק"ל בדבריו הקדושים לעיל: „דהנה באמת ענין בהמ"ק ומלכות בית דוד קשורים ותלויים זב"ז, וכדכתיב במלכים ח' ט"ז לא בחרתי בעיר מכל שבטי ישראל לבנות בית וגו' ואבחר בדוד להיות על עמי ישראל, הרי דבחירת דוד היתה הכנה לבנין בית הבחירה”, — וכוונת דבריו הקדושים הללו מתבארת לנו עפ"י המצויין שם ב„תולדות אהרן” [על הפסוק הנ"ל במלכים] לזוה"ק פ' ויקהל קצ"ח א', וזה לשון הזוה"ק שם: „רבי חייא ורבי יצחק ורבי יוסי הוו אזלי בארחא, עד דהוו אזלי פגע בהו רבי אבא, אמר רבי חייא ודאי שכינתא בהדן, כד מטא לגביהו אמר רבי אבא: כתיב (מלכים א' ח') מן היום אשר הוצאתי את עמי את ישראל ממצרים לא בחרתי בעיר מכל שבטי ישראל ואבחר בדוד וגו' לבנות בית להיות שמי שם, האי קרא לאו רישיה סיפיה ולא סיפיה רישיה, דכתיב לא בחרתי בעיר — ואבחר בדוד, מאי האי עם האי, ואבחר בירושלם מבעי לי? יעויי"ש מה שתירץ בזוה"ק, ועל קושיא זו הוא מה שבאו דברי מרן הגרי"ז זצוק"ל הנ"ל: „הרי דבחירת דוד היתה הכנה לבנין בית הבחירה”.

וזה לשון הרד"ק שם [מ"א ח' ט"ז]: „ואבחר בדוד — למה שהקדים לא בחרתי בעיר הי' לומר ואבחר בירושלם?”, יעויי"ש מה שתירץ הרד"ק על זה.

ועיין בדה"י ב' ו' ה"ו: „מן היום אשר הוצאתי את עמי מארץ מצרים לא בחרתי בעיר מכל שבטי ישראל לבנות בית להיות שמי שם, ולא בחרתי באיש להיות נגיד על עמי ישראל. ואבחר בירושלם להיות שמי שם, ואבחר בדוד להיות על עמי ישראל”.